

Πάνω σε μια ξένη ζωή

Του Παναγιώτη Πούτου

Ο Νίκος δε φανταζόταν τη δυσάρεστη έκπληξη που θα τον περίμενε τη μέρα που οι μεταπτυχιακοί είχαν εκλογές. Πήγε μόνο και μόνο επειδή ήταν πρωτοετής· όλοι οι άλλοι από το έτος τού είχαν πει ότι θα ψήφιζαν. Στην είσοδο του έδωσαν ένα φωτοτυπημένο φυλλάδιο με πληροφορίες για τις εκλογές και άλλα σχετικά. Όσο ήταν στην ουρά πέρασε την ώρα διαβάζοντάς το. Όταν έφτασε η σειρά του, μια καλοντυμένη κοπέλα με απωθητικό χαμόγελο του ζήτησε πέντε ευρώ για τη συμμετοχή. Τόσα ήταν όλα τα λεφτά που του είχαν απομείνει στο πορτοφόλι. Ανασποκκίνησε, ταραχτηκε· η αυθόρμητη σκέψη να φύγει απορρίφθηκε από την αίσθηση πως όλοι στην ουρά τον κοίταζαν αδημονώντας πότε θα πληρώσει τα πέντε ευρώ για να προχωρήσει. Περιορίστηκε στο να δυσανασχετήσει και να ρωτήσει για ποιο λόγο τα μαζεύουν. Η καλοντυμένη φοιτήτρια τον κέρασε άλλο ένα κρύο χαμόγελο· δεν άκουσε καν την απάντησή της, καθώς το τελευταίο πεντάευρο γλιστρούσε από τα χέρια του.

Στην είσοδο της σχολής παρατήρησε τον σκοτενιασμένο ουρανό. Μελανιασμένα σύννεφα είχαν μαζευτεί, έμοιαζε πως θα ερχόταν γερή βροχή. Πήρε το λεωφορείο για το κέντρο. Δε χτύπησε εισιτήριο και σε κάθε στάση κοιτούσε ανήσυχος τις εισόδους μήπως ανέβαινε κάποιος με φάτσα ελεγκτή. Κρατούσε στο χέρι το εισιτήριο και ήταν ακόμα θυμωμένος με την καλοντυμένη φοιτήτρια της εφορευτικής επιτροπής, που του βούτηξε τα λεφτά, και με την ανυπόμονη φάτσα του πισινού του στη σειρά, που δεν του άφηνε περιθώρια να διαμαρτυρηθεί, να κάνει μεταβολή και να φύγει. Ήταν δούλος τής ευπρέπειας.

Στην Ιπποκράτους ο αέρας θέριζε. Μπήκε ανασκουμπωμένος στη φοιτητική λέσχη. Στην αίθουσα είχε φτάσει μόνο μία κοπέλα πριν απ' αυτόν. Μετά το πρώτο μάθημα είχαν φύγει μαζί· του αποκάλυψε ότι είχε αρχίσει να κάνει ιταλικά επειδή είχε γνωρίσει έναν Ιταλό το προπέρσινο καλοκαίρι, πηγαινοερχόταν στην Ιταλία πάνω από χρόνο για εκείνον κι ήθελε να εγκατασταθεί εκεί για σπουδές.

Δεν μπορούσε να ξεχάσει το πεντάευρο. Η αναμενόμενη βροχή άρχισε να ακούγεται μετά το διάλειμμα. Στην αρχή ψιχάλιζε, μετά ακουγόταν δυνατά στα τζάμια και μέχρι το τέλος του μαθήματος είχε δυναμώσει και σχημάτιζε ποτάμια στις άκρες των δρόμων. Ένας φίλος από το φροντιστήριο του πρότεινε, όταν τελειώσουν, να πάνε να ψάξουν για μεταχειρισμένα βιβλία. Ήταν μια φτηνή λύση για να περάσουν την ώρα τους χωρίς να πρέπει να πληρώσουν τον καφέ. Περιπάτησαν βιαστικά από υπόστεγο σε υπόστεγο ώσπου έφτασαν στο μαγαζί. Η ιδιοκτήτρια τους είχε μάθει πια και τους καλωσόρισε με ένα χαμόγελο. Πριν κατεβούν στο υπόγειο αφήσαν τις τσάντες τους πίσω από το ταμείο. Πολιτική του καταστήματος για να μη γίνονται κλοπές.

«Οι εφορευτικές επιτροπές ζητούν χρήματα και τα τρώνε μεταξύ τους» είπε κατηγορηματικά ο φίλος του Νίκου. Για μεγάλα διαστήματα ξεμάκρυναν ψάχνοντας ο καθένας σε διαφορετικό ράφι κι έπειτα ο ένας πήγαινε στον άλλον ό,τι του φαινόταν κελεπούρι.

«Να πάρεις αυτό» είπε ο φίλος κρατώντας στη χούφτα ένα βιβλίο μικρού σχήματος με άσπρο εξώφυλλο. Ο Νίκος διάβασε τον τίτλο· ήταν μια ανθολογία με διηγήματα του Παπαδιαμάντη. «Το εισαγωγικό σημείωμα αξίζει», συμπλήρωσε.

Στο υπόγειο θα καθίσαν καμιάν ώρα. Περιεργάζονταν τους τίτλους και έδειχναν ο ένας στον άλλο βιβλία με καλή τιμή ή κάποιους τίτλους που έψαχναν πολύ καιρό. Ο φίλος ήταν επικίνδυνος βιβλιόφιλος, μπορούσε να απορροφηθεί ώρες ολόκληρες. Τον πήρε με το ζόρι πάνω κι έφυγαν. Περνώντας μπροστά από την κοπέλα του ταμείου χαιρέτησαν κι ύστερα πήραν το δρόμο για τα σπίτια τους με τα πόδια –έμεναν κοντά και η βροχή είχε σταματήσει πια.

Ο Νίκος δεν έβγαλε το βιβλίο με τα διηγήματα του Παπαδιαμάντη από την τσέπη παρά μόνο όταν έφτασε σπίτι. Έψησε έναν καφέ και τον ακούμπησε στο γραφείο. Δίπλα ήταν το βιβλίο· το γύρισε μπρούμυτα, σήκωσε το οπισθόφυλλο και έψαξε για την τιμή. Σουφρώνοντάς το είχε γλιτώσει πέντε ευρώ. «Όσα μου φάγανε στις εκλογές», συμπέρανε και ξαναμέτρησε τα λεφτά που του είχαν απομείνει. Η υποτροφία αυτού του διμήνου είχε εξανεμιστεί και το μοναδικό του ιδιαίτερο με το ζόρι έφτανε για να τα κουτσοκαταφέρει με τα έξοδά του.

Αποφάσισε να σταματήσει τις αγορές βιβλίων, ακόμη κι αν ήταν φτηνά μεταχειρισμένα. Έκανε ξανά έναν υπολογισμό· τα έξοδά του τα είχε μειώσει στα απολύτως απαραίτητα. Για την επόμενη μέρα είχε εξοικονομήσει ακόμα και τα έξοδα για το φαγητό· θα έτρωγε στον μπουφέ της ημερίδας. Έκανε μερικούς υπολογισμούς ακόμα, βαρέθηκε, πέταξε το χαρτί και το μπικ στην άκρη κι αποφάσισε να βγει μια βόλτα. Φόρεσε το μπουφάν, που η φόδρα του είχε φαγωθεί, τύλιξε το κασκόλ γύρω από το λαιμό και πήρε τους δρόμους. Τουρτούριζε, περπατούσε με τα χέρια χωμένα στις τσέπες και το μουδιασμένο μυαλό του δεν έκανε σκέψεις.

Κατεβαίνοντας στο κέντρο βρέθηκε στην Πειραιώς· στο ύψος της πλατείας Κουμουνδούρου πέρασε δίπλα από τα αυτοσχέδια χαρτονένια καταλύματα των αστέγων. Όταν ήταν στο χωριό, είχε βοηθήσει την ενορία στα συσσίτια για τους πρόσφυγες. Είχαν πάει στον καταυλισμό τους, που είχαν στήσει με χαρτόνια, κοντραπλακέ και ξύλα και μοίραζαν φαγητό μια πολύ κρύα μέρα, όπως και τούτη. Απόψε όμως τίποτε δεν έμοιαζε με εκείνη τη μέρα, εκτός από το διαολεμένο κρύο. Αφήνοντας πίσω τους αστέγους πέρασε από μία εκκλησία, κλειδωμένη και σκοτεινή. Ασυναίσθητα είχε διαλέξει ένα δρομολόγιο μέσα από τους πιο σκοτεινούς και έρημους δρόμους. Ήταν ακόμα πιο ξένος έτσι. Ακόμα και οι καθημερινές του έγνοιες τού φαίνονταν ξένες, σα να μην τον απασχολούσαν πια, επειδή είχε φύγει μακριά. Οι άσκοποι περίπατοι στην πόλη ενίσχυαν την απελπισία του. Έξω από τη ρουτίνα ένιωθε ότι δεν είχε κάτι να κάνει, ότι ήταν περιττός. Όταν γύρισε σπίτι ήταν

μεσάνυχτα. Η κεντρική θέρμανση είχε αφήσει μια χλιαρή ζέστη στο δωμάτιο. Άλλαξε βιαστικά ρούχα και χώθηκε στο κρεβάτι· τον πήρε ο ύπνος δίχως να προλάβει να αλλάξει πλευρό.

Εύπνησε το πρωί σαν από λήθαργο· δε θυμόταν να έχει δει ούτε ένα όνειρο, αλλά είχε έντονη την ανάμνηση του χτεσινού περιπάτου, λες και εκείνος είχε γίνει μέσα στο όνειρο. Σχεδόν υπνοβατώντας ετοιμάστηκε και βγήκε από το σπίτι· ήπιε τον πρωινό καφέ σε ένα μεγάλο βιβλιοπωλείο τού κέντρου όπου κερνούσαν τους επισκέπτες γαλλικό καφέ και κάτι μπαγιάτικα βουτήματα. Ευχαρίστησε νοερά τους τύπους που πλήρωσαν για να κάνουν μεταπτυχιακό στο μπίζνες αντμινιστρέισον στην Αγγλία και έπειτα να έρθουν στην Ελλάδα όπου πληρώνονταν για να πείσουν τους καταστηματαρχες και τους βιβλιοπώλες ότι θα αυξήσουν τις πωλήσεις τους κερνώντας τους πελάτες καφέ, πορτοκαλάδα και μπισκότα.

Για πρόσχημα είχε πάρει ένα βιβλίο από κάποιο ράφι και το ξεφύλλιζε. Μια κυρία τον πλησίασε και του είπε ότι το βιβλίο αυτό ήταν εξαιρετικό και άξιζε να το πάρει. Ότι την είχε συγκινήσει πολύ γιατί και η γιαγιά της ήταν από τη Μικρασία και της είχε πει πολλές τέτοιες ιστορίες, όπως του βιβλίου. Ο Νίκος είχε ακόμη αυτή την έκφραση ανθρώπου που έχει βγει από λήθαργο, όμως έπιασε πρόθυμα κουβέντα μαζί της. Αν δεν του είχε πει για το βιβλίο, δε θα είχε καταλάβει τι διάβαζε. Η γυναίκα συνέχιζε να μιλά· είχε τον ενθουσιασμό του ανθρώπου που, επειδή διαβάζει λογοτεχνία, θεωρεί πως είναι ειδικός και προσπαθεί να επιβάλλει αυτή την ειδικότητά του σε όποιον κάνει το λάθος να ανοίγει συζήτηση μαζί του. Ο Νίκος απόλαυσε την κουβέντα για λίγη ώρα· μετά από καμπόσο προφασίστηκε ότι εχει κάποιο ραντεβού, είπε ότι θα αγόραζε το βιβλίο, όχι τώρα, αλλά αργότερα, το έβαλε στο ράφι και βγήκε πάλι στους δρόμους.

Σκεφτόταν ότι αν αφιέρωνε λιγότερο χρόνο στην εξοικονόμηση χρημάτων θα είχε δυνάμεις να τελειώνει με τις σπουδές του και θα διεκδικούσε κάτι καλύτερο. Από την άλλη τού φαίνονταν ακατανόητο αυτό το λεξιλόγιο: «καριέρα, φιλοδοξίες, εισόδημα». Ήθελε απλώς να διαβάζει, να μυρίζει, να μουτζουρώνει και να χαϊδεύει βιβλία· αυτήν τη φιλοδοξία μπορούσε να τη συγχωρήσει στον εαυτό του.

Όλος ο κόσμος ήταν μια παρεμβολή ανάμεσα σε εκείνον και τα βιβλία. Τα καφέ με τις τζαμαρίες που σε αφήνουν να χαζεύεις στο δρόμο τα θεωρούσε ιδανικό μέρος για να απολαύσει ένα βιβλίο, όταν είχε λεφτά για να πληρώσει τον καφέ. Όμως για να έχει λεφτά έπρεπε να προσπαθεί κάνοντας αιματηρές οικονομίες και κυνηγώντας τα ιδιαίτερα μαθήματα για να συμπληρώνει το εισόδημα. Τα ιδιαίτερα δεν ήταν άσχημα: ήταν η μόνη δουλειά που μπορούσε να κάνει δουλεύοντας με βιβλία. Αδιάφορα, βλακώδη φροντιστηριακά βιβλία, αλλά... βιβλία. Το να βρει τα ιδιαίτερα ήταν επίπονη διαδικασία· κόλλαγε αφισάκια σε τοίχους και κολώνες, άφηνε αγγελίες σε εφημερίδες και περίμενε το τηλέφωνο να χτυπήσει. Ένωθε σαν το χωρομέτρη του Κάφκα. Το να περιμένει ένα τηλεφώνημα για να μεσολαβήσουν ένα σωρό ανούσιες δραστηριότητες προκειμένου να έχει την άνεση να διαβάζει τα βιβλία του είναι μεγάλος αντιπερισπασμός. Η δυστυχία του κόσμου βρίσκεται στην απώλεια της απλότητας. Παρηγοριόταν που με την είσπραξη της υποτροφίας σε λίγες μέρες θα μπορούσε να κάτσει στο αγαπημένο του καφέ.

Η πρωινή βόλτα μέσα στο απόβροχο ήταν αναζωογονητική· τσίμπησε στην ημερίδα, αν και στην προσπάθειά του να είναι διακριτικός δυσκολεύτηκε να χορτάσει, και γύρισε πίσω στο σπίτι. Ο καιρός ήταν και πάλι μουντός, άναψε το φως του γραφείου για να βλέπει και έψησε έναν ελληνικό. Κάτω από το φως της λάμπας άσπριζε το γυαλιστερό εξώφυλλο του καινούριου του βιβλίου. Το χάζεψε λίγο· πρόσεξε κάποια σημάδια χαραγμένα στην επιφάνεια του εξώφυλλου. Ήταν σημάδια από το χέρι κάποιου που έγραφε κάτι πάνω σε χαρτί, χρησιμοποιώντας το

βιβλίο αυτό για βάση. Το έφερε πιο κοντά στο φως και προσπάθησε να διαβάσει. Ήταν σίγουρα κάποιοι αριθμοί. Αναρωτήθηκε τι μπορεί να ήταν. Τους ξεσήκωσε σε ένα χαρτί –όσους μπορούσε να διαβάσει με σιγουριά– και προσπάθησε να βγάλει νόημα. Κατάληξε πως αποκλείεται να ήταν αριθμός τηλεφώνου. Θα μπορούσε όμως να είναι αριθμοί του λότο, κάποιος κωδικός, κάποιος αριθμός μητρώου / καταχώρισης / παραγγελίας στο ίντερνετ / ΑΦΜ / ISBN, ίσως και κάτι άλλο που δεν του ερχόταν στο μυαλό.

Γύρισε τις σελίδες του βιβλίου ψάχνοντας για άλλα σημάδια του προηγούμενου ιδιοκτήτη· στις πρώτες σελίδες τίποτα. Το φυλλομέτρησε· το κείμενο ήταν υπογραμμισμένο με μολύβι, ίσιες γραμμές, τραβηγμένες με χάρακα –νευρωτικός τύπος. Πήγε στις τελευταίες σελίδες· στην κορυφή της τελευταίας, σα να ήταν γραμμένα από γραφομηχανή, στρογγυλά και καθαρά, ήταν το όνομά του (Μιχάλης Μ...), η ημερομηνία αγοράς και η τιμή. Ήταν αγορασμένο καμιά δεκαετία πριν, η τιμή ήταν σε δραχμές. Σκέφτηκε πως μπορεί να το είχε πουλήσει ο ιδιοκτήτης του, μπορεί κάποιοι να του έκλεψαν το σπίτι, στη χειρότερη περίπτωση μπορεί να πέθανε και οι τεθλιμμένοι συγγενείς να πήγαν και να πούλησαν τη βιβλιοθήκη του, κάτι που ήταν συνηθισμένο φαινόμενο στα παλαιοπωλεία.

Ο φίλος του που πήγαιναν μαζί στα παλιατζίδικα και στους υπαίθριους πωλητές βιβλίων είχε –αν και νέος– μια υπαρξιακή αγωνία για τα βιβλία του: τι θα γίνονταν αν πέθαινε. Είχε σκεφτεί ότι σε προχωρημένη πια ηλικία θα τα πούλαγε όλα και θα ζούσε δίχως ανάγνωση ή ότι θα αποκοιμόταν στη βιβλιοθήκη του με το τσιγάρο αναμμένο και θα ξεκινούσε έτσι μια φωτιά που θα έκαιγε αυτόν και τη βιβλιοθήκη του μαζί. Ο Νίκος πίστευε πως κι αυτός θα έβρισκε έναν τέτοιο θάνατο ανάμεσα στα βιβλία: ίσως σε προχωρημένη ηλικία, καθώς θα προσπαθούσε –ανεβασμένος σε μια σκάλα– να φτάσει κάποιο βιβλίο απ’ τα πάνω ράφια, θα έπεφτε χάρω και θα τον έβρισκαν ανάμεσα στα βιβλία, όπως περίπου πέθανε και ο Κοραής, ή όπως ο γιατρός Ουρμπίνο Χουβενάλ (κυνηγώντας όμως έναν παπαγάλο στα κλαδιά ενός δέντρου) ή θα τον έβρισκε το εγκεφαλικό ένα βράδυ στο γραφείο του, όπως συνέβη με τον Καλβίνο.

Πίστεψε πως ο προηγούμενος ιδιοκτήτης του βιβλίου είχε πεθάνει· για αυτό το συμπέρασμα ίσως έφταιγαν οι μακάβριοι συνειρμοί του. Το βιβλίο τώρα πια έμοιαζε ξένο πάνω στο γραφείο· ορφανό. «Ο Μιχάλης μάλλον έπαιζε λότο, μπορεί να ήταν φτωχός σαν κι εμένα», σκέφτηκε. Μέχρι τώρα είχε φτιάξει με τη φαντασία του την εικόνα ενός γέρου φιλόλογου, αλλά γιατί ένας γέρος να παίζει λότο; Γιατί να θέλει να αλλάξει τη ζωή του κάποιος που έχει φτάσει στο τέλος της; Κι όμως, θυμόταν που έβλεπε κυρίως γέρους στα προπατζίδικα. Μια προσπάθεια να σπάσουν την ανία. Ο φιλόλογος πρέπει να ήταν πιο νέος· σίγουρα όμως ήταν φιλόλογος, πολλοί συνάδελφοι αγόραζαν τη σειρά *Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη* της Εστίας, παλιότερα του Ερμή.

Γύρισε πίσω στο βιβλίο. Το άνοιξε τυχαία, στην εισαγωγή του Μουλλά και μετά από κάμποσο ξεφύλλισμα έπεσε το μάτι του εκεί όπου ο Παπαδιαμάντης γκρίνιαζε για τα οικονομικά του: «*Τον ένα μήνα είχαν μίαν προγύμνασιν, τον άλλον δεν είχα...*» Μπορεί κι ο φιλόλογος που είχε αγοράσει το βιβλίο να ήταν φτωχός σαν τον ίδιο.

Σήκωσε το τηλέφωνο και σχημάτισε τον αριθμό των πληροφοριών. Ζήτησε το τηλέφωνο του Μιχαήλ Μ... Ο τηλεφωνητής στην άλλη άκρη της γραμμής τού είπε πως βρήκε δώδεκα αριθμούς. «*Στην Αθήνα είναι μόνο τέσσερεις*», του απάντησε σε δεύτερη ερώτηση.

Σημείωσε τους αριθμούς σε ένα χαρτί. Ο πρώτος έμενε στα Πετράλωνα. Θα ζητούσε τον Μιχάλη, το φιλόλογο. Σχημάτισε τον αριθμό. Στο δεύτερο χτύπημα το

σήκωσε κάποιος άντρας· από τη φωνή έμοιαζε ότι πρέπει να ήταν γύρω στα σαράντα του. Μήπως έπαιξε λότο; Μήπως είχε πουλήσει τα βιβλία του; «Μήπως είναι εκεί ο Μιχάλης;» «Εγώ είμαι.» «Ο φιλόλογος; Όχι; Με συγχωρείτε πολύ, έκανα λάθος, ψάχνω ένα συνάδελφο.»

Ξεπέρασε τη συστολή του με τις τηλεφωνικές επικοινωνίες και πήρε το δεύτερο νούμερο. Μια γυναίκα τού απάντησε. Ήρεμη, αργή φωνή. Της είπε ότι ήταν συμφοιτητής τού Μιχάλη από το φιλολογικό, ότι είχε χρόνια να του μιλήσει και τον έψαχνε και βρήκε αυτόν τον αριθμό από τις πληροφορίες. Η γυναίκα άφησε να μεσολαβήσει ένα κενό σιωπής. Διστακτική ή σκεπτική, ο Νίκος δε μπορούσε να ξεδιαλύνει. Σώπασε και κείνος. Μέσα από τη γραμμή ακουγόταν μια τηλεόραση να παίζει. Μετά χαμήλωσε. Τέλος η γυναίκα τού είπε ότι ο Μιχάλης είχε πεθάνει. Πριν τρεις μήνες. Ήταν καρκίνος, καλπάζων, τον θέρισε μέσα σε δυο μήνες μόνο. Τη συλλυπήθηκε· η φωνή του πρέπει να ακούστηκε πραγματικά λυπημένη.

Η γυναίκα ήταν έτοιμη να κλείσει το τηλέφωνο. Πρόλαβε και τη ρώτησε πού τον είχαν θάψει. Στο νεκροταφείο Ζωγράφου. Το θυμόταν αυτό το νεκροταφείο, γιατί ήταν δίπλα στο πανεπιστήμιο. Ειρωνεία της τύχης. Η φωνή τής γυναίκας ήταν νεανική· δε θα ήταν πάνω από τριανταπέντε. Ο Μιχάλης θα ήταν γύρω στα σαράντα, όχι παραπάνω. Μπορεί να είχε και παιδιά· ήταν μεγαλύτερός του.

Από τη στιγμή που κατέβασε το ακουστικό ένιωσε πως ήθελε να τη δει, αλλά δε μπορούσε να βρει κάποια δικαιολογία· είχε ίσως λίγες ελπίδες να τη δει στο κοιμητήριο. Κάθισε και συνόψισε τη ζωή του: ο Μιχάλης Μ... ήταν φιλόλογος, είχε παντρευτεί, πέθανε κι η γυναίκα του πρόλαβε και πούλησε τα βιβλία του. Από αδιαφορία άραγε ή από οδύνη; Αν ήταν τόσο αδιάφορη ώστε να πουλήσει αμέσως μετά το θάνατο τα πράγματα του άντρα της, τότε γιατί να πήγαινε στον τάφο του; Σκέφτηκε πως θα έχανε τζάμπα το χρόνο του αν περίμενε να τη δει στο νεκροταφείο.

Μπορούσε βέβαια να επισκεφτεί μόνος το μνήμα του Μιχάλη. Ήταν άλλωστε ο μόνος τρόπος για να δει μια φωτογραφία του προηγούμενου κατόχου τού βιβλίου. Από το μυαλό του είχε απομακρυνθεί η εικόνα του φτωχού καθηγητάκου. Μάλλον είχε τον τρόπο του. Παντρεύτηκε, συντηρούσε οικογένεια.

Ο Νίκος προτίμησε για το υπόλοιπο της βραδιάς να ασχοληθεί με το μεταπτυχιακό του· έπιασε τις φωτοτυπίες και άρχισε να διαβάζει ένα άρθρο, ενώ με δυσκολία συγκρατούσε τη σκέψη του που γυρνούσε γύρω από τη ζωή του Μιχάλη· νοερά και σχεδόν ασυνείδητα πάσχιζε με τα λίγα που είχε μάθει και με τα πολλά που είκαζε να ανασυστήσει αυτή τη ζωή, σα να έκανε κριτικό υπόμνημα σε χλιοκατεστραμμένο πάπυρο. Η επίμονη ιδέα τον ακολούθησε και στον ύπνο· την άλλη μέρα ξύπνησε με την ανάμνηση ενός ονείρου όπου ένα άλογο κάλαζε και ήταν πάνω του κάποιος που ήταν, λέει, ο καρκίνος ο καλπάζων· από κάπου ξεπρόβαλε και η γυναίκα του Μιχάλη που είπε ότι ο έφιππος ήταν ο άντρας της. Κι ύστερα όλα έμοιαζαν με αγιογραφία κάποιου μοναστηριού που δεν υπήρχε στην πραγματικότητα. Τον οδήγησαν στο υπόγειο όπου υπήρχαν παλιά βιβλία· ήταν η βιβλιοπώλισσα.

«Όταν κάποιος πεθαίνει, τα βιβλία του έρχονται όλα εδώ. Γεμάτα σκόνη όλα, μερικά περικλείουν ροδοπέταλα, άλλα είναι σημειωμένα από τον ιδιοκτήτη κι άλλα έχουν ερωτικές αφιερώσεις. Κλείνουν στις σελίδες τους όλη τη ζωή του ανθρώπου που έφυγε, με τρόπο αντικειμενικό: η παρουσία του γίνεται μόνο φευγαλέα αντιληπτή, μέσα από σποραδικές σημειώσεις του στο περιθώριο μιας σελίδας, χωρίς τις οποίες και πάλι είναι δυνατή η ανάγνωση του βιβλίου.»

Ξύπνησε κακόκεφος από το όνειρο. Η ιστορία αυτή τον κρατούσε απασχολημένο για τα καλά. Αποφάσισε ότι μια εύκαιρη μέρα, όταν θα είχε μάθημα στη σχολή, θα πεταγόταν στο νεκροταφείο. Πέρασαν κάμποσες μέρες που το είχε στο νου του ώσπου τελικά βρήκε την ευκαιρία να πάει. Είχε την ελπίδα ότι θα έβλεπε τη

γυναίκα του· πήγε και ρώτησε τον επιστάτη και εκείνος τον πήγε μέχρι το μνήμα. Καθώς πλησίαζαν σκέφτηκε για πρώτη φορά ότι μπορεί να συναντούσε τη χήρα και η σκέψη τον τρομοκράτησε. Θα προτιμούσε να είναι ο ίδιος σε θέση να την παρατηρεί χωρίς όμως να γίνεται αντιληπτός.

Ο επιστάτης τού έδειξε έναν τάφο· δεν ήταν κανένας εκεί. Προχώρησε κάπως μουνδιασμένος, δεν ήξερε πια τι τον είχε οδηγήσει εκεί, ένιωθε παρείσακτος, στεκόταν χωρίς λόγο μπροστά από τον τάφο ενός άγνωστου ανθρώπου· παρόλα αυτά πήγε πιο κοντά, αν και του φαινόταν ηλίθιο το να θέλει να δει το πρόσωπο κάποιου που δεν υπάρχει πια. Στάθηκε για λίγο μπροστά στο μνήμα ενώ σκεφτόταν πως εκείνη μπορεί να τον παρατηρούσε ήδη.

Η φωτογραφία που είχαν διαλέξει έδειχνε ένα χαρούμενο άνθρωπο· έμοιαζε να είναι τραβηγμένη από φωτογράφο σε κέντρο διασκέδασης. Ο Μιχάλης είχε πλατύ πρόσωπο και φορούσε ένα ζευγάρι γυαλιά με μεγάλους φακούς και μεταλλικό σκελετό. Χαμογελούσε. Σύμφωνα με την επιγραφή στη μαρμάρινη πλάκα, ήταν σαράντα δύο όταν πέθανε. Αναρωτήθηκε αν ο Μιχάλης πέθανε στο σπίτι του ή στην εγκατάλειψη του νοσοκομείου. Αν είχε το χρόνο να συμβιβαστεί, το χρόνο να αποχαιρετίσει.

Δεν κάθισε πάνω από πέντε λεπτά. Πήρε το δρόμο για την έξοδο· έπιασε να ξεφυλλίζει ξανά ένα περιοδικό που είχε στα χέρια του, ενώ είχε αράξει σε μία θέση στο λεωφορείο. Του είχαν λυθεί κάποιες απορίες, δεν είχε πια λόγο να σκέφτεται το βιβλίο, τον προηγούμενο κάτοχο, τη γυναίκα του. Είχε διεισδύσει σε μια ξένη ιστορία, είχε γίνει ο ίδιος μια σελίδα από το βιβλίο εκείνο και παρακολουθούσε τις τελευταίες μέρες μια οικογένειας που του ήταν άγνωστη, σα να ήταν σινεμά. Τα συζήτησε όλα με τον φίλο του που τον άκουγε προσεχτικά και κάπως συγκαταβατικά. Στο τέλος μόνο είπε τη γνώμη του:

«Δεν ξέρω γιατί σε έχει απασχολήσει τόσο πολύ αυτό το ζήτημα. Εμένα ούτε που θα μου τράβαγε την προσοχή.»

Ο Νίκος, επειδή ένιωθε τις ιδιοτροπίες του, επειδή ακόμα κι ο ίδιος δε σκοτιζόταν να εξηγήσει όλα αυτά που έκανε, αρκέστηκε σε μία τετριμμένη απάντηση κι ας μην ήταν αληθινή.

«Φταίει που δεν έχω προσωπική ζωή.»

Για λίγες μέρες είχε ξεχάσει το θέμα. Έπεσαν μαζεμένες οι δουλειές, κάτι προθεσμίες για να ξεχρεώσει με τις εργασίες του μεταπτυχιακού, η προσπάθεια να συμμαζέψει τα οικονομικά του μέχρι να έρθει η επιταγή της υποτροφίας, η εξεταστική των προπτυχιακών, όπου έκανε επιτηρήσεις για να συμπληρώσει το εισόδημά του. Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες σε γενικές γραμμές δεν τον υπλόγιζαν· αν έλειπε για λίγο ο καθηγητής και τον άφηνε μόνο στο αμφιθέατρο, ένα σούσουρο σηκώνόταν, χαμηλόφωνες ψιθυριστές απαντήσεις κυκλοφορούσαν κι εκείνος ήξερε πως πρέπει να τα βάλει με όλους, αλλά δεν έκανε την παραμικρή κίνηση. Το πλήθος που κρεμόταν αμφιθεατρικά πάνω από την έδρα τον πίεζε ασφυκτικά. Απέφευγε τα βλέμματα ψευδοδιαβάζοντας, ώσπου συνάντησε την αγγωμένη ματιά κάποιου φοιτητή που ήταν φανερό ότι αντέγραφε. Ήταν από τους διάφανους ανθρώπους, η ενοχή τους δεν κρυβόταν. Με δυσφορία αναλογίστηκε αν πρέπει να κάνει κάτι. Ξανασκέφτηκε την Ιδέα της Παρεμβολής, που του άρεσε πολύ τελευταία. Για να κάνει αυτά που του αρέσει έπρεπε να έχει λεφτά. Για να βγάλει λεφτά έπρεπε να επιτηρεί προπτυχιακούς φοιτητές στις εξεταστικές... Ήθελε να τελειώνει γρήγορα και να σεργιανίσει μόνος του στην πόλη, να πάει στα βιβλιοπωλεία, να αράξει στο σπίτι διαβάζοντας.

Η να πάει στο σπίτι του Μιχάλη Μ... και της γυναίκας του, να δει πού ζούσαν την κοινή ζωή τους. Φεύγοντας από τη Σχολή άνοιξε το πορτοφόλι και έβγαλε ένα

χαρτί· το ξεδίπλωσε και διάβασε τη διεύθυνση. Πήρε δυο λεωφορεία για να φτάσει ως εκεί. Περιπατώντας ως την οδό όπου ζούσε ο Μιχάλης προσπάθησε να φανταστεί την καθημερινότητά του. Σε ένα ψιλικάτζιδικο που ήταν στη γωνία τον φαντάστηκε να ψωνίζει εφημερίδες και τσιγάρα. Λίγο πιο κάτω ήταν ένα σούπερ μάρκετ. Αναρωτήθηκε πώς θα ένιωθε ο ίδιος αν ήξερε πως όλα όσα τον περιτριγύριζαν τα έβλεπε για τελευταία φορά: την παχουλή ψιλικάτζού, τους ενοίκους της πολυκατοικίας, την είσοδο του σπιτιού.

«Μα, όχι, τίποτα δε στρέφεται τριγύρω μας. Πεθαίνεις και αυτό δεν προκαλεί την παραμικρή αλλαγή –εκτός ίσως από τα κηδεύσημα στις κολώνες.»

Είχε φτάσει στην είσοδο της πολυκατοικίας δίχως να το καταλάβει· όταν είδε τον αριθμό στην πόρτα πλησίασε και έψαξε το επώνυμο του Μιχάλη στα κουδούνια. Το βρήκε εύκολα· έγραφε το ονοματεπώνυμό του.

«Ψάχνετε κάτι;» άκουσε μια γυναικεία φωνή. Γύρισε σαστισμένος από την ιδέα ότι θα έβλεπε τη γυναίκα του Μιχάλη· αυτή εδώ όμως δε φορούσε μαύρα. Τον κοιτούσε καχύποπτα, πρέπει να ήταν πάνω από σαράντα χρόνων. Αν της απαντούσε πως βρήκε αυτό που ήθελε, θα έπρεπε να χτυπήσει το κουδούνι ή –έστω– ένα κουδούνι. Η γυναίκα αυτή τον είχε βγάλει από τις σκέψεις του. Σχεδόν τη μίσησε γι' αυτό. Ήταν μια Παρεμβολή.

«Δε θέλω βοήθεια, ευχαριστώ», τής είπε κοφτά και την περίμενε να φύγει. Πρέπει να την τρόμαξε λίγο· εκείνη άνοιξε με τα κλειδιά την είσοδο και την ξανάκλεισε κλειδώνοντας επιδεικτικά. Ο Νίκος είχε βρεθεί σε κάποια σύγχυση. Είχε ξεκινήσει με μόνο κίνητρο την περιέργεια να δει τον τόπο όπου ζούσε ο Μιχάλης κι είχε πάει με την κρυφή ελπίδα ότι ίσως θα έβλεπε τυχαία τη γυναίκα του –χωρίς εκείνη να τον δει, σα λαθροθεατής. Τώρα η καχυποψία εκείνης της γειτόνισσας δεν του άφηνε περιθώρια· αν έφευγε και ξαναερχόταν έπειτα θα έδινε την εντύπωση πως κάποιον ύποπτο σκοπό έχει. Υπήρχε ήδη ένα άτομο που τον είχε προσέξει και σίγουρα τον είχε υποπτευθεί.

Δε δίστασε, ούτε το σκέφτηκε· χτύπησε το κουδούνι και περίμενε. Η καρδιά του χτυπούσε δυνατά. Πέρασε ένα λεπτό, ίσως δύο· η αρχική του αγωνία μετατράπηκε σε ανυπομονησία· αποφάσισε να ξαναχτυπήσει το κουδούνι. Τίποτα. Μετά απομακρύνθηκε απολύτως φυσιολογικά, ανακατεύτηκε με το πλήθος των περαστικών και πήρε το λεωφορείο για να γυρίσει στο κέντρο. Την ήξερε την περιοχή· εκεί είχε πάει ένα βράδυ με μία συμφοιτήριά του που είχαν σχέση για πολύ καιρό. Την είχε πάει σε μία πολυσύχναστη καφετέρια, μέσα στο πολυκατάστημα. Το ντύσιμό της ήταν καλό, δεν ταίριαζε με την περίσταση. Δίπλα τους, μία παραφωνία, ένα ρακέन्दυτο ζευγάρι ηλικιωμένων με ένα καρότσι της λαϊκής γεμάτο πράγματα. Ήταν σίγουρα άστεγοι. Η βραδιά εξελισσόταν θλιβερή· τα γεροντάκια αποκοιμήθηκαν στις καρέκλες και μία υπάλληλος πήγε να τους διώξει. «Δεν επιτρέπεται ο ύπνος», τους είπε αμήχανη. Σηκωθήκανε και φύγανε. Η υπόλοιπη ώρα κύλησε μουνδιασμένα· πλήρωσαν κι έφυγαν σιωπηλοί. Την πήγε μέχρι το σπίτι της. Να είχε κάτσει ο Μιχάλης στο ίδιο καφέ; Σίγουρα. Μπορεί να μην υπήρχε όμως εκείνο το μαγαζί, είχαν περάσει πέντε χρόνια ήδη. Ο Μιχάλης ζούσε· τώρα η συμφοιτήτρια είχε γίνει πια μια άγνωστη, είχαν χαθεί ολότελα κι είχε μείνει η πικρή γεύση από το χωρισμό.

Θα μπορούσε να πάρει τηλέφωνο στο σπίτι του ξανά. Να της πει ότι έχει ένα βιβλίο του. «Πέρασα από το σπίτι σας για να το επιστρέψω, γνωρίζω πως τα προσωπικά αντικείμενα έχουν πάντα συναισθηματική αξία... Χτύπησα δύο φορές το κουδούνι, δεν ήσασταν εκεί, έπρεπε να μην είχα έρθει απρόσκλητος, αλλά είχα κάποιον ιδιαίτερο στη γειτονιά σας. Αν ξαναπεράσω να το αφήσω σε κάποιον;»

Στο τηλέφωνο η, γνωστή πια, ήρεμη φωνή μιλούσε πάλι αργά, αυτή τη φορά ήταν πιο τυπική. Της είπε μόνο ότι είχε ένα βιβλίο του που ήθελε να επιστρέψει.

«Ευγενικό εκ μέρους σας, αλλά δε βρίσκω το λόγο.»

Είχε ήδη ντραπεί για την επιμονή του. Το εξώφυλλο του βιβλίου γυάλιζε κάτω από το φως του γραφείου. Έμοιαζε με ξένο σώμα. Πήρε τηλέφωνο το φίλο του.

«Θα το επιστρέψω όπως το πήρα: στα κρυφά», του είπε.

«Έχεις ήδη ασχοληθεί πολύ με το θέμα. Νομίζω ότι ταυτίστηκες με εκείνο τον άνθρωπο. Ξεφορτώσου το βιβλίο, για να πάψεις να τον σκέφτεσαι.»

Κανονίσανε να βρεθούνε για μία δωρεάν προβολή ταινίας στο ινστιτούτο Γκαίτε. Ο φίλος ξετρύπωνε ό,τι ήταν τζάμπα. «Σε πολλές τέτοιες εκδηλώσεις συναντώ τα ίδια πρόσωπα. Μου φαίνεται πως είναι άφραγκοι σαν και εμάς.»

«Η απλώς νιώθουν μοναξιά.»

Όταν έκλεισαν, αποφάσισε να κάνει έναν κατάλογο με τους λόγους που τον οδήγησαν στο να ταυτιστεί, όπως του είπε κι ο φίλος, με τον προκάτοχο του βιβλίου. Βρήκε μόνο ότι:

-είχαν στην ιδιοκτησία τους το ίδιο αντίτυπο,

-ήταν κι οι δύο φιλόλογοι,

-ο Νίκος φοβόταν πως θα πέθαινε κι ο ίδιος έτσι. Πολύ νέος και πολύ βασανιστικά.

Αρκετοί λόγοι για να σκέφτεται κι ο ίδιος τη ζωή του και την κατάληξη των εκατοντάδων βιβλίων που είχε αγοράσει και στοιβάξει στη βιβλιοθήκη. «Στο τέλος μόνο τα βιβλία θα μείνουν από ‘μένα» σκέφτηκε· «τουλάχιστον ο Μιχάλης είχε κάνει οικογένεια».

Πήγε προς το τηλέφωνο. Δε χρειάστηκε να ανοίξει την ατζέντα του, θυμόταν τον αριθμό απ’ έξω. Το σήκωσε κάποια άγνωστη γυναικεία φωνή. Ζήτησε την κοπέλα με την οποία είχε πάει σε εκείνο το καφέ κοντά στο σπίτι του Μιχάλη.

«Δεν υπάρχει τέτοιο όνομα εδώ», είπε κοφτά η άγνωστη και σώπασε για λίγο· έπειτα, πριν κατεβάσει το ακουστικό, συμπλήρωσε: «την έχουν ζητήσει πολλές φορές αυτή την κοπέλα· έχει αλλάξει τηλέφωνο.»

«Καλπάζουσα λήθη»· η κοπέλα είχε φύγει μακριά, τέλειωσε τις σπουδές και πήγε στην πατρίδα της, μια επαρχιακή πόλη. Ίσως να την έβρισκε, αν έπαιρνε κάποιον κοινό γνωστό τους.

«Έχω προσπαθήσει πολύ για να σε βρω.»

«Τι με ήθελες;»

«Να σου δώσω αυτό το βιβλίο.»

«Γιατί;»

«Το εισαγωγικό κριτικό σημείωμα αξίζει.»

«Ακόμη δεν κατάλαβα γιατί έφυγες έτσι ξαφνικά.»

«Έτσι ήταν λιγότερο επώδυνος ο χωρισμός.»

«Το βιβλίο έχει ένα ξένο όνομα.»

«Το ξέρω, το είχε ένας συνάδελφος· έχει πεθάνει όμως.»

«Λυπάμαι...» και μετά από λίγο: «Δε μπορώ να το δεχτώ».

«Έχεις δίκιο... θ’ αργήσω για την ταινία.»

Στην πραγματικότητα βρέθηκε στο κέντρο πολύ νωρίς. Βρήκε χρόνο να χαζέψει στο παλαιοβιβλιοπωλείο. Αρχισε να ανοίγει στην τύχη βιβλία στην τελευταία σελίδα, εκεί όπου ο Μιχάλης έβαζε το επώνυμό του. Στάθηκε τυχερός· βρήκε μερικά αμερικανικά και γαλλικά αστυνομικά βιβλία (Μανσέτ, Σιμενόν, Ιζό, Ζονκιέ), αλλά και άλλους λογοτέχνες Γάλλους: Καμύ, Περέκ, Βιάν, Μπυτόρ, Κενό. «Του αρέσαν τα αστυνομικά και οι Γάλλοι.» Όλη η βιβλιοθήκη του Μιχάλη είχε χωνευτεί στο υπόγειο ενός παλαιοβιβλιοπωλείου. Σε ένα υπήρχε αφιέρωση από τη γυναίκα του. Σε άλλο

βρήκε υπογραμμίσεις με κόκκινο μελάνι· ο Μιχάλης μάζευε ρητά –για να τα χρησιμοποιήσει έπειτα στις συναναστροφές; Ή έγραφε κάποιο βιβλίο; Αλλού βρήκε σημειώσεις γραμμένες από το χέρι του. Ερμηνευτικές απόπειρες στα περιθώρια των σελίδων ενός φιλοσοφικού βιβλίου.

«Ψάχνετε κάτι; Μπορώ να σας βοηθήσω;» ήταν ο υπάλληλος του παλαιοβιβλιοπωλείου.

«Τα σωζόμενα αποσπάσματα του Μιχάλη Μ...»

Έπειτα από λίγο ψάξιμο στον υπολογιστή:

«Δεν το έχουμε αυτό το όνομα. Αν είναι καινούργιο, μπορούμε να το παραγγείλουμε για το τμήμα καινούργιων βιβλίων, στο ισόγειο.»

«Δεν πειράζει, ευχαριστώ.»

Έφτασε στην αίθουσα για την προβολή πρώτος και έπιασε καλές θέσεις. Ο φίλος ήρθε κι εκείνος χωρίς.

«Πέρασα από το παλαιοβιβλιοπωλείο.»

«Κι εγώ εκεί ήμουν, αλλά πριν από σένα· πήγα κι άφησα το βιβλίο.»

Καθώς η ταινία κυλούσε, ο Νίκος γέλασε, σε μία σκηνή που δε δικαιολογούσε κάτι τέτοιο. Είχε σκεφτεί πως ήταν το πρώτο βιβλίο που πέρασε από τα χέρια του χωρίς να το διαβάσει.

Κυριακή, 30 Οκτωβρίου 2011